

Ivan Botica

KAPUCINSKI TRAG U PODGORJU

U radu se prati kapucinski trag u Podgorju, konkretno u podgorskim župama sv. Jelene Križarice u Cesarici i sv. Luke u Lukovu Šugarju, do zadnje četvrtine 20. stoljeća. Prema dostupnim župnim spomenicama raščlanjena su zbivanja i donesene zanimljivosti. Utvrđuje se kada, koje i od koga su kapucini preuzeli župe, kako su se nosili s podgorskim mentalitetom i koliko su politički sustavi utjecali na njihov rad i vjernički život u Podgorju.

Uvod

Prije tri stoljeća s karizmom misionarskoga i strogoga franjevačkoga reda stigli su u Karlobag kapucini. Izuzetno sposobni u prilagođavanju svakomu mentalitetu,¹ svojim su načinom života lako pronašli suživot s podgorskim stanovništvom u siromaštvu i oskudici. Premda su se uvijek držali svoga samostana u Karlobagu, pastoralno su skrbili o narodu u Podgorju. Kada su započeli s pastorizacijom? Koliko su obilježili Podgorje? Jesu li kapucini odvajkada bili podgorski župnici? Kako su se s obzirom na svoje podrijetlo nosili s podgorskim mentalitetom? Koliko su politički sustavi utjecali na vjernički život u Podgorju?

Ovaj rad pokušava dati odgovore na većinu postavljenih pitanja. Polazišta su vrela rukopisne knjige *Spomenica župe Cesarica od 1896. do 1978.* (dalje: sžc) i *Spomenica sv. Luke u Lukovom Šugarju od 1905. do 1998.* (dalje: sžLš) koje se čuvaju

---

¹ Usp. Tenšek 2001: 106.

u Državnom arhivu u Karlovcu.² Projicira se slika kapucinske prisutnosti u župi sv. Luke Evanđelista u Lukovu Šugarju i sv. Jelene Križarice u Cesarici. Rad se zaustavlja u 1978. godini kada zbog nedostatka komparativnoga materijala prestaje bilježenje u dostupnoj cesaričkoj spomenici.

Karlobaški kapucini žive u skromnom samostanu primjereno kraju.³ Budući da je njihov apostolat blizina puku, uvijek su se nesebično isticali u pomoći dijecezanskomu svećenstvu u župnom pastoralu.⁴ Kao pučki misionari odvajkada su obilazili velebitske i podgorske zaseoke dijeleći namjernicima svete sakramente.⁵

Tijekom prve polovice 20. stoljeća zbog malobrojnoga su svećenstva Senjsko-modruške biskupije bili primorani preuzeti gotovo sve podgorske župe.⁶ Put do podgorskih naselja i crkava najčešće su prevaljivali pješice ili autobusom jer se nikada nisu odvajali od života u svom samostanu.⁷ Od same pastorizacije nikada nisu imali ni ekonomske računice ni materijalne koristi. Karlobag s Podgorjem nikada nije imao puno stanovnika (vidi grafikon).⁸ Rijetko su kada mogli skupiti misne milostinje kojom bi se pokrio trošak jednosmjerne autobusne karte za Karlobag (sŽLŠ: 90). Tijekom 20. stoljeća siromaštvo, depopulacija i politika izravno su utjecali na njihov rad u Lukovu Šugarju i još više Cesarici (sŽLŠ: 91; sŽC: 74).

---

2 HDA. *Spomenica župe Cesarica 1896.–1978., Spomenica sv. Luke, Lukovo Šugarje, 1905.–1998., Spomenica župe Karlobag, 1772.–1916., Župa Karlobag, Popis Okružnica sv. Karla, 1805.–1856., Misne zaklade župe Karlobag*. DD-1117 (mikrofilm).

3 Ni riječki koji je karlobaškomu bio matica u 18. stoljeću nije 1607. godine sagrađen doli za šest redovnika (Žic 2010: 33).

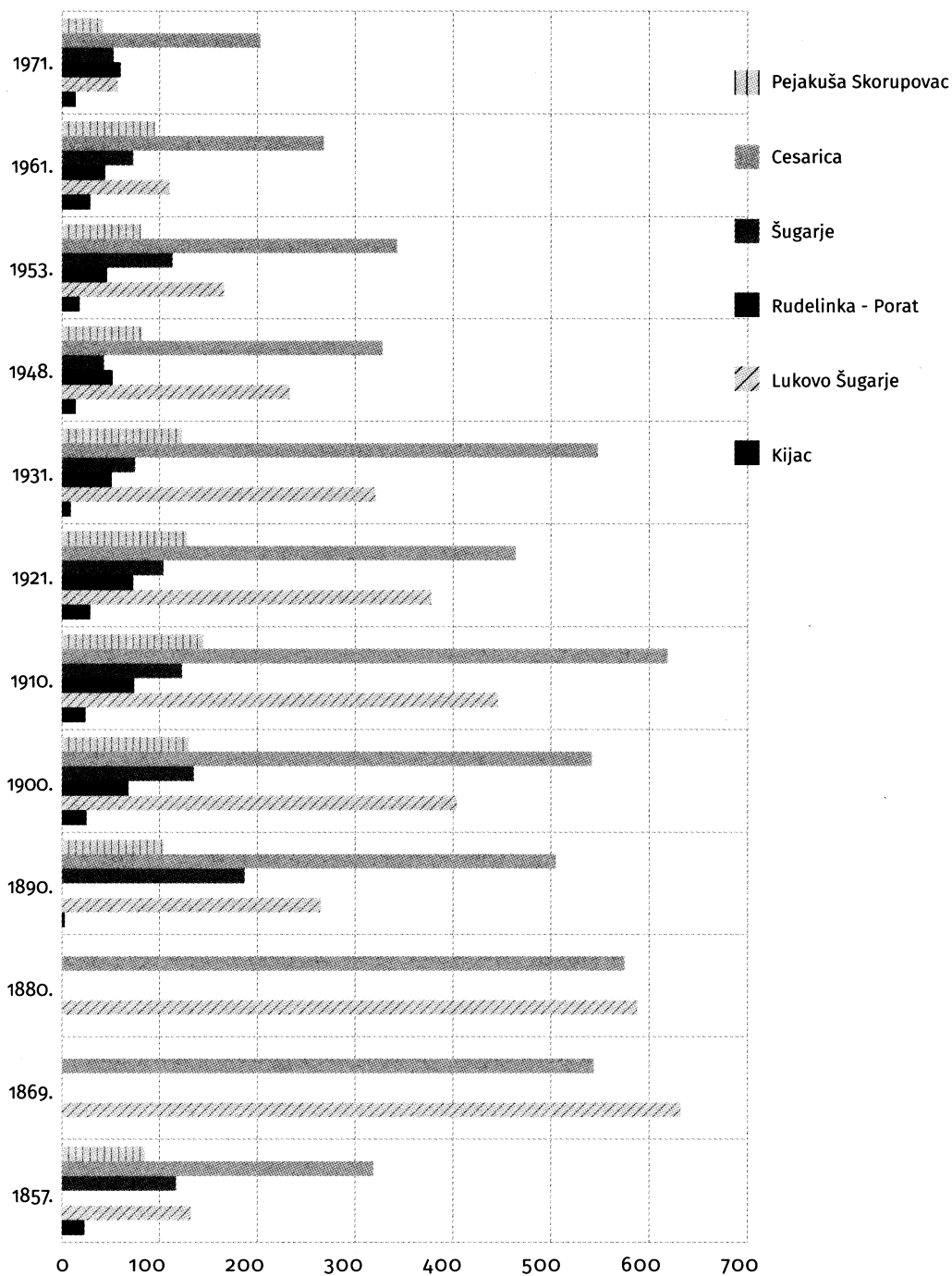
4 Tenšek 2001: 112; Sršen 2011: 10.

5 Bašnec 1999: 289.

6 U 20. stoljeću zabilježen je znatan porast broja kapucina u svijetu u odnosu na prethodno razdoblje (Mariano d'Alatri 2010: 181).

7 Samostan je za gvardijanstva o. Zlatka Šafarića 1970. godine nabavio automobil FIAT 850 (sŽLŠ: 69). No često se kvario te su fratri u narednim godinama i dalje išli do župa autobusom, pješice pa čak i autostopom (sŽC: 56, 60, 63, 82–84; sŽLŠ: 71, 79, 84). Primjerice, na god sv. Jelene Križarice 1978. godine kapucini su otputovali autobusom iz Karlobaga za Cesaricu, a vratili su se automobilom nekoga talijanskoga turista koji je u Cesarici bio na misi (sŽC: 84).

8 DZZS. *Naselja i stanovništvo RH 1857. – 2001. Baze podataka. Ličko-senjska županija: broj stanovnika po naseljima*. <http://www.dzs.hr/>. [22. ix. 2013.]

Lukovo Šugarje prije kapucina

Južno od Karlobaga u dužini od dvadesetak kilometara između Velebita i Jadranskoga mora proteže se Lukovo Šugarje. Privredna mu je osnovica kao i drugdje u Podgorju ovisila o prostoru. U lukovsko-šugarskoj prošlosti malo-brojnije stanovništvo uz more bavilo se pomorstvom i ribolovom, a ono brojnije u velebitskim naseobinama stočarstvom, poljoprivredom i kirijanjem (izvlačenjem trupaca).⁹ Mještani Lukova Šugarja stoljećima su se bavili alpskim tipom stočarstva s ljetnim uzgonom stoke i odlaskom svih članova obitelji u planinu.¹⁰ Još bi na blagdan Sv. Petra i Pavla crkva u Lukovu Šugarju bila puna (sZLš: 93), a nakon toga, bilježi župnik 1974. godine, nastupile bi »ferije za župljane« jer »s blagom odlaze u Velebit i vraćaju se o blagdanu sv. Luke« (sZLš: 19, 51, 89–90). Nije stoga slučajno da je zaštitnikom župe postao sv. Luka evanđelist jer je zaštitnik blaga ili stoke, a u Lukovu mu je podignuta crkva u drevna vremena. Za ljetnih mjeseci vjerski je život bio potpuno pasivan jer su ljudi rijetko silazili s planine (sZLš: 84). Znalo se dogoditi da je malotko tijekom 1970-ih bio na nedjeljnim misama tijekom ljeta. Ta su zapažanja lukovskošugarskih župnika ujedno posljednji dokazi brojnijega izгона stoke i odlaska svih članova obitelji na Velebit. Samo desetak godina kasnije malotko se u Lukovu Šugarju bavio takvim načinom života, a uoči osamostaljenja Hrvatske tek je jedan Lukovljanin dizao stotinjak ovaca na Rudelić.¹¹

Lukovo Šugarje čine brojni, raštrkani i često napušteni zaseoci i naselja. Kroz spomenicu se nekonzistentno provlače Barić Draga, Benčići, Devčić Draga, Gornji Trošelj, Javorovac, Konjsko, Križac, Kućišta, Ledenik, Lukovo, Lukovo Otočko, Marasi, Pržunac, Punat, Redini, Rudelinka, Seline, Šarići, Šugarići, Šugarje, Šušnjevac, Tamnička Draga, Zagon i Žal (sZLš: 63, 82–83, 94).¹² Pamtilo se da je u Lukovu živio jedan od najdugovječnijih ljudi uopće. Riječ je o Iliji Trošelju koji je 1793. godine umro u 123. godini života (sZLš: 5). Naselje pod nazivom Lukovo Šugarje nastalo je zahvaljujući drevnim kapelicama sv. Luke u Lukovu i sv. Marka u Šugarju koje su najprije 1781. objedinjene u kapelaniju Lukovo i Šugarje sa župnim središtem u Karlobagu, a potom 1809. godine u samostalnu

---

⁹ sZLš: 63; Černelić – Rajković Iveta 2010: 295.

¹⁰ Černelić 2003: 413.

¹¹ Belaj 2004: 10.

¹² U Lukovo Šugarje ubrajaju se naselja Kijac, Lukovo Šugarje, Rudelinka, Porat i Šugarje (Kostrenčić 1970: 275).

župu sv. Luke koja je pripala Jablaničkomu dekanatu Modruško-senjske biskupije (sžLš: 2).¹³ Premda je kapela sv. Marka u Šugarju postankom starija, Lukovo je s kapelom sv. Luke postalo župnim sjedištem (sžLš: 6–7). Župom su najčešće upravljali popovi glagoljaši (sžLš: 5), a neko je vrijeme župnim upraviteljem bio glasoviti pop glagoljaš Šime Starčević (sžLš: 8).

Za Lukovo Šugarje puno je učinio župnik Šime Placid Dadić koji je župnikovao od 1834. do 1877. godine (sžLš: 8). Zaslužan je za današnji naziv naselja i za gradnju nove crkve sv. Luke (sžLš: 10, 14). Na njegovu inicijativu planski se prionulo krčenju zemlje po Lukovu Šugarju bez kojega bi se teško zadržalo stanovništvo u 20. stoljeću (sžLš: 10). Iskrčena je zemlja s novim poljoprivrednim kulturama poboljšala život sigurno pridonijela pozitivnomu prirastu stanovništva u Lukovu Šugarju. Početkom 20. stoljeća lukovsko-šugarско stanovništvo gotovo se utrostručilo u odnosu na ono iz sredine 19. stoljeća (sžLš: 15).¹⁴ Još 1830-te bile su godine gladi kada je sav zapadni dio Lukova Šugarja bio primoran na preseljenje u Liku (sžLš: 14). Župnika Dadića, uvažena čovjeka koji je puno učinio za Podgorje, privatno je 1868. godine posjetio zadarski nadbiskup Maupas (sžLš: 11). Pokušao je otvoriti pučku školu u Lukovu Šugarju koja je započela s radom tek 1906. godine (sžLš: 16). Župnik Dadić zbog zasluga je dobio zlatni križ Franje Josipa s godišnjim doplatkom od 200 forinta koje je za najsiromašnije župljane držao u svojoj zakladi (sžLš: 11).

Unatoč gospodarskomu napretku od druge polovice 19. stoljeća, Lukovo Šugarje bila je jedna od najsiromašnijih župa Modruško-senjske biskupije. Austrijska joj je vlast plaćala i župnika i zvonara i učitelja (sžLš: 33). Siromaštvo je dijelom proizlazilo iz izoliranosti Podgorja koje je izgubilo na strateškoj važnosti nakon što je Dalmacija pripojena Habsburškoj Monarhiji. Stoga ne čudi da je stara crkva sv. Luke, koju je vojnokrajiška vlast 1845. pretvorila u stražarnicu, otkupljena i srušena 1894. godine (sžLš: 12). Slikovito bi se moglo reći da je svatko zaobilazio ovo mjesto pa i mjesni biskup koji je samo tri puta tijekom 19. stoljeća pohodio Lukovo Šugarje i njezine vjernike (sžLš: 15). Prolazili su tek brodovi pokraj obale Lukova Šugarja kao primjerice početkom 1908. kada je 12

¹³ Odvajkada je postojala kapelica sv. Marije Magdalene na groblju (sžLš: 15).

¹⁴ Župnik je kroz blagoslov obitelji 1911. godine došao do podatka da su u Lukovu Šugarju nastanjene 174 kuće (plus tri stočarska stana), da u njima živi 1278 ljudi i da 171 župljanina nije zatekao u kući (sžLš: 29). Zanimljivo je i neobjašnjivo da je broj stanovnika Lukova Šugarja redovito bio upola manji u službenim popisima stanovništva Austro-Ugarske (usp. DZZS. *Lukovo Šugarje*. <http://www.dzs.hr/>. [22. IX. 2013.]).

ratnih brodova opremljenih torpedima otplovilo za Obrovac (szlš: 21). Jedina veza sa svijetom bila je povremena parobrodska linija. O izoliranosti mjesta i kraja svjedoči podatak da su samo četvorica Lukovljana imala 1910. godine pravo glasa i izlaska na izbore za Hrvatsko-slavonsko-dalmatinski sabor. Redovito su kao i župnik glasovali za pravaše koji su nastupali pod geslom »Hrvatska Hrvatima« (szlš: 27, 32).

Lukovo Šugarje teško je bilo pogođeno snijegom i ledom 1907. i 1908. godine kada je stradalo mnogo blaga u Podgorju (szlš: 18, 23). Ljeto 1908. godine bilo je toliko sušno da se tek postavljeni župnik Mihovil Banić mjesecima borio sa žeđu (szlš: 25). Stoga je ishodio da se u Lukovu Šugarju sagrađe tri cisterne: jedna kod školskoga stana, druga između Velikoga i Maloga Porobljenika te treća između Lukova Šugarja i Karlobaga (szlš: 25).¹⁵

Župnici Lukova Šugarja dugo su živjeli na osami. U blizini župnoga stana i crkve sv. Luke nije bilo ni jedne kuće ili stana. Od 1907. godine župnikovi su susjedi postali učitelji koji su živjeli na Barkarušama u novoizgrađenoj školi. Prvi učitelj u Lukovu Šugarju bio je Nikola Pintar rodom iz Otočca. Zadržao se vrlo kratko jer je po župnikovu svjedočanstvu bio »zaprepašten pustinjom u kojoj je dobio posao« (szlš: 19). Naslijedio ga je Josip Ladić iz Karlobaga koji je s brojnom obitelji živio u velikom siromaštvu (szlš: 22). Ubrzo nakon škole počele su se ispod crkve graditi kuće pa su prvi župnikovi susjedi postali Iviša Došen i seoski glavar Pavao Pavičić (szlš: 20, 23, 44).

Godinu dana prije dolaska kapucina u Lukovo Šugarje 1912. godine doprinosom je župljana nabavljeno iz Zagreba propelo za groblje (szlš: 32). Tada se milodarom posebno iskazao Martin Devčić sa Široke Punte. Vrijedno je spomenuti da su se 1912. godine prvi put oko oltara Gospodnjega u Lukovu Šugarju okupili ministranti zahvaljujući Društvu Presvetoga Oltarskoga Sakramenta iz Senja koje je pomoglo pri kupnji ministrantske odjeće (szlš, str. 32–33).

Karlobaški su kapucini pomagali župnicima u Lukovu Šugarju još od 1880-ih. Tijekom 1910. godine posve su mijenjali bolesnoga župnika Mihovila Banića u njegovoj službi. Uoči župnoga goda 1912. godine karlobaški gvardijan i župnik o. Josip Kolačko postao je lukovskošugarški župnik (szlš:12, 29). Ubrzo ga je zamijenio dotadašnji samostanski vikar o. Mihovil Hlača (szlš: 34).¹⁶

---

¹⁵ Stanovništvo se s nestašicom vode borilo i 1911. godine (szlš: 31).

¹⁶ Nekoliko mjeseci prije negoli je karlobaški gvardijan i župnik o. Mihovil Hlača preuzeo navedenu službu u Lukovu Šugarju bio je župnikom Josip Krnjački, ali je ubrzo maknut jer je »obolio zbog neuredna života« (szlš: 34).

Dušobrižnikom Lukova Šugarja bio je do 1922. godine (sZLš: 63). Tijekom 1915. godine u Lukovu Šugarju zavladała je glad. Župnik navodi da se narod ne može prehraniti od dodijeljenih 10 kg živeži mjesečno i da se posljedice najbolje vide u matici umrlih (sZLš: 35). Ponaosob zapisuje tko je sve iz Lukova Šugarja stradao u Prvom svjetskom ratu. Do svibnja 1915. poginuli su žandar Pavao Tomljenović u Hercegovini te Jakov Milković Davidov, Luka Tomljenović i Ivan Trošelj u Srbiji (sZLš: 35). Kasnije su poginuli ili nestali Ante Barić Markov, Ivan Došen, Martin Barić Pavlov, Joso Barić, Blaž Maras, Pavao Pavičić, Pavao Devčić, Stipe Šikić, Juriša Došen, Nikola Došen, Šime Devčić, Toma Milković, Nikola Pavičić (sZLš: 38). Mnogi su pali u zarobljeništvo na ruskoj fronti (sZLš: 35–36). Pred kraj rata bilježi da je pao moral u austro-ugarskoj vojsci. Mnogo je dezertera kojih »imade po slavonskim šumama čitavi bataljoni i imadu svoje zapovjednike« tako »da bi se što poduzelo proti njima, trebalo bi čitavu vojsku da ih pohvataju« (sZLš: 37). Zabilježio je također glasinu koja je kružila u narodu kako je kraljica Zita tijekom ofenzive na Piavi otkrila planove svojim zemljacima Talijanima da ne budu uništeni (sZLš: 38).

Nakon 1922. ponovno se dijecezanski svećenici vraćaju u Lukovo Šugarje. Iduće dvije godine posve je izostajala ljetina u Podgorju (sZLš: 42–43).¹⁷ U gladnim godinama župnicima su bili kratko Dragan Hrbek i duže Ivan Novak koji je najprije nevoljno prihvatio službu smatrajući da je »bačen u kraj koji je kao u Sibiriji« (sZLš: 43–44). Silno mu je smetalo loše stanje župnoga stana pa je zdvojno zapisao: »Ovdje gladujemo čisteći se u sobama od uši, stenice i buva, sobe neobeljene, užasan dojam, gore negoli tamnica lepoglavska« (sZLš: 44–45). Stoga je pokrenuo obnovu župnoga stana i crkve koja je prokišnjavala (sZLš: 51). Zasadio je i dvadesetak sadnica smokve koja nije bila uobičajeno voće u Podgorju (sZLš: 52). Sredstva je tražio i dobio od nadležnih crkvenih vlasti. Popravke su 1925. godine vršili najprije Ivan Dokozić, a potom Pavao Pavičić (sZLš: 52). Premda se oko obnove savjetovao i s o. Mihovilom Hlačom koji je »imao veliko iskustvo s građevinskim radovima« (sZLš: 52), s obavljenim poslom nije bio zadovoljan (sZLš: 58).

Svojim nadređenima žalio se vlč. Novak 1926. godine da živi u silnom siromaštvu jer nema nikakva dohotka (sZLš: 54). Navodi da su »časni o. kapucini

¹⁷ Župnik Novak bilježi da su cijene namirnica 1926. godine otišle u nebo pa su litra vina i kilogram brašna bili 8 dinara, kilogram teletine 18 dinara, kilogram šećera 24 dinara, a metar drva u nekoć šumovitom Podgorju čak 100 dinara (sZLš: 51).

ostavili upravo župu jer nisu imali nikakve koristi od župe i vuta i od štole« (sZLš: 54). Ipak, bilo je određenih pomaka. Proradila je škola u Barić Dragi.¹⁸ Pokrenuta je inicijativa da se podigne kapelica sv. Nikole na Širokoj Puntji jer se misa povremeno održavala na groblju kao, primjerice, na Bijelu nedjelju 1925. kada je 88 djece prvi put pristupilo sakramentu svete pričesti (sZLš: 49, 56). Uz suglasnost mještana Barić Drage utanačen je odbor za gradnju u kojem su bili župnik Ivan Novak, trgovac i brodovlasnik Niko Barić, učitelj Božo Biankini, starješina Pere Barić i Niko Devčić (sZLš, str. 57). Živnulo je i na društvenom polju. Vlč. Novak i starješina Barić utemeljili su ogranak Hrvatskoga radiše (sZLš: 56). Nije poznato je li Hrvatski radiša, najpoznatije i najrazgranatije gospodarsko i socijalno društvo hrvatskoga predznaka, dalo ikakve rezultate u Lukovu Šugarju jer je njegov pokretač vlč. Novak još iste godine premješten u Letinac (sZLš: 58). Prije premještaja zabilježio je da je nekoliko mladića napalo poreznika koji je došao naplatiti porez mještanima u Lukovu Šugarju (sZLš: 50).

Župu je nakratko preuzeo kapucin o. Karlo Ranek (sZLš: 63), a ubrzo već krajem 1926. godine upraviteljem je postao tribunjski župnik don Lovre Dražić. Iznenadjuće je da je ostao u službi do 1937. godine i da nije zabilježio ni jedan podatak u *Spomenicu* (usp. sZLš: 63). Naslijedio ga je u listopadu 1937. don Rudolf Brnabić (sZLš: 64). Pola godine kasnije, u ožujku 1938., pokrenuta je u Karlobagu inicijativa da se u Lukovu Šugarju podigne spomenik vlč. Šimi Dadiću. Inicijativom se htjelo potaknuti vlastodršce da se materijalno pomogne Lukovo Šugarje jer su i župna crkva i župni stan i seoska škola bili u izrazito lošem stanju (sZLš: 59–61). Ipak, nije bilo previše brige za opstanak i razvoj Lukova Šugarja jer je primjerice turistička cesta namjerno 1938. godine prošla po sredini župnikova vrta koji je uredio Šime Dadić sredinom 19. stoljeća (sZLš: 63).¹⁹ Sam pak vrt, bilježi o. Mihovil Hlača, koji je ponovno opsluživao Lukovo Šugarje od 1938. do 1945. godine, bio je »u cijelom ovom krševitom kraju jedna mala oaza koja je župniku donosila lijepu godišnju korist« (sZLš: 63).

---

18 Vlč. Novak krajem 1925. godine bilježi da Milan Bogdanović, novi učitelj u Lukovu Šugarju ne želi s njime komunicirati zbog različite vjerske i nacionalne pripadnosti (sZLš: 53).

19 Poslije rata, točnije u svibnju 1959., cesta je proširena i asfaltirana u jadransku magistralu. Tadašnji župnik bilježi da je upravo magistrala mnoge iz velebitskih dolina iselila na jadransku obalu (sZLš: 65).

Cesarica prije kapucina

Od siromašnoga Lukova Šugarja još je siromašnija bila Cesarica. Župnik je do sredine 19. stoljeća, kada je sagradio cisternu uz župni dvor, morao ići po vodu četiri sata hoda u Priznu (sžc: 19). Po mišljenju župnika Spiridona Kranjčevića s kraja 19. stoljeća u Cesarici se u prošlosti živjelo dosta bolje jer su »naselja bila pod šumom sve do mora« (sžc: 4). No, »žalibože oskudan ovaj narod posjekao je šume za svoju materijalnu korist« i ostavio svomu potomstvu »goli samo kamen da se čovjeku srce i oko razplakati mora« (sžc: 4).²⁰ Cesarica je osobito osiromašila za Drugoga svjetskoga rata i poraća kada su nestali brojni zaseoci prema Velebitu,²¹ a šestina njezina stanovništva trajno se odselila u nepoznato,²² poglavito u Požeštinu (sžc: 51). Ipak, siromaštvo, zabit i pustoš po riječima Spiridona Kranjčevića, zaslužna župnika koji je započeo s pisanjem cesaričke spomenice, »pruža i pokoje zrnice znamenitosti« (sžc: 3).

Cesarica je bila pod patronatom *Njegova cesarskoga kraljevskoga apostolskoga Veličanstva* iliti habsburških vladara sve do 1918. godine. Sve molbe i aktivnosti iz Cesarice rješavalo je Visoko dvorsko ratno vijeće. Iz Beča je redovito stizala nevelika plaća, a od dobročinitelja iz Beča, Senja, Zagreba i određena materijalna pomoć (sžc: 5–6, 9, 11, 13, 31).²³ Župnik je živio od nadarbine u Ličkom Novom i od vrta u Cesarici (sžc: 26–28).²⁴

Kako se cesarička crkva oduživala svomu zemaljskom patronu, zorno svjedoče događaji iz 1898. godine. U rujnu 1898. ubijena je »neprežaljena naša vladarica, carica i kraljica Jelisava« (sžc: 9). Trodnevna je žalost obilježena molitvom, sv. misama i zvonjavom crkvenoga zvona u trajanju od sat vremena. U sjeni te tragedije ubrzo je u cesaričkoj crkvi svečano obilježena pedesetogodišnjica »sretnog vladanja našeg ljubljenog vladara Franje Josipa I.« (sžc: 10).

²⁰ O šumarskim poslovima i kirijanju u Bunjevaca vidi Černelić – Rajković Iveta 2010: 295.

²¹ Tada su nestali ili su se u samu Cesaricu uklopili brojni zaseoci: Dolac Cesarički, Duboko, Jasenovača, Karaula, Koramačina, Mamudovac, Milinovići, Plitka Draga, Porat Plaški, Radulovac, Rujica Plana, Trolokve, Trubaja, Zelenike i Žuta Lokva Cesarička (Kostrenčić 1970: 278). Početkom 20. stoljeća najbrojnija su naselja bila Žuta Lokva, Zelenika i Pejakuša (sžc: 28), a pedesetak godina kasnije Trolokve (sžc: 51).

²² DZZS. *Cesarica*. <http://www.dzs.hr/> [22. IX. 2013.]

²³ Cesarički župnici imali su dobročinitelje u Beču, Senju i Zagrebu koji su im povremeno slali određenu pripomoć (sžc: 9, 11, 13, 31, 56).

²⁴ Imao je samo pola nadarbine od jednoga i pol rala, davao ju je u najam, a drugu je polovicu dijelio s novskim župnikom (sžc: 26).

Župna zaštitnica sv. Jelena Križarica navodila se do uspostave Kraljevstva SHS nenarodnim imenom sv. Helena (sžc: 19). Početci njezina kulta sigurno sežu u srednji vijek. Premda je uvriježeno da je crkva sv. Jelene u Cesarici sagrađena u 18. stoljeću,²⁵ postoje izravni dokazi da je postojala i u ranijem razdoblju.²⁶ Godine 1866., u vrijeme zaslužnoga župnika Rafe Dabrovića, produžena je za svetište i nadograđena joj je sakristija (sžc: 23–24). Potpuno je preuređena 1899. godine »podporom dobročinitelja i doprinosom iz trudnih ruku žuljeva ovdašnjega puka« (sžc: 11). Tada je u crkvi podignut i treći oltar. Istodobno je kod Mliništa iznad Gornje Prizne na Velebitu podignuta planinska crkva sv. Jelene Cesarice.²⁷

Cesarička je župa jedna od najstarijih po čašćenju Gospe Lurdske u Hrvata. U njezinu je čast na Veliku Gospu 1899. godine, »podporom dobročinitelja i doprinosom iz trudnih ruku žuljeva ovdašnjega puka«, podignut i posvećen oltar (sžc: 11).²⁸ Kolovoz 1899. Cesaričani su pamtili i po mladoj misi svoga mještanina Vjekoslava Miletića, praćenoj dopremljenim harmonijem u njihovoj crkvi (sžc: 12).²⁹

Uoči Prvoga svjetskoga rata u Cesarici su prošireni i uređeni mrtvačnica i groblje (sžc: 34–35), popravljena je župna gospodarska zgrada (sžc: 34) te su postavljene u crkvi nove klupe (sžc: 23). U prvim danima rata iz Cesarice je mobilizirano više od 150 ljudi koji su najprije ratovali u Srbiji, a potom na Karpatima (sžc: 35). U ratnim je neprilikama cesarička crkva ostala bez zvona sv. Jelene koje je upotrijebljeno u ratne svrhe (sžc: 38).³⁰ Tek je 1924. godine zalaganjem Adolfa Hvale, nekadašnjega kapucina koji je cesaričkim župnikom bio između 1923. i 1925. godine, pokrenuta inicijativa da se u Splitu izlije novo zvono sv. Jelene (sžc: 38–39).³¹ Među pedesetak darovatelja pozamašnim se prilogom istaknuo kum zvona Mile Milinović (sžc: 38, 40). Župnik Hvala oživio je župu kroz kratko

---

²⁵ *Opći šematizam* 1975: 448.

²⁶ Bila je izvan funkcije 1639. godine kada je nastao *Senjski peljar* (Kozličić – Faričić – Uglešić 2012: 57).

²⁷ Vukušić 1995: 390.

²⁸ Žic 2010: 36. Širenju njezina štovanja osobito su pridonosili hrvatski kapucini sa svojim samostanom Majke Božje Lurdske u Rijeci. Tri godine nakon svečanoga slavlja u Cesarici pročula se vijest o čudesnom ozdravljenju o. Bernardina Škrivanića, tadašnjega provincijala kapucinske Hrvatsko-primorske provincije, od tuberkuloze.

²⁹ U srpnju 1937. kapucin o. Bogomir Milinović podrijetlom iz Cesarice imao je u rodnom Karlobagu mladomisničko slavlje (sžc: 47).

³⁰ Nestalo zvono bilo je saliveno u Veneciji 1729. godine (sžc: 24).

³¹ Zvono je teško 60 kg i ima natpis *Sveta Jeleno, moli za nas!* (sžc: 40).

vrijeme. Propovijedi su mu bile katehetske jer je po vlastitu priznanju vjernički puk slabo znao o kršćanskoj vjeri (sžc: 39). Naveo je da su mu osobito bile posječene zornice (sžc: 39). Nakratko je podržao *Bratovštinu kršćanskoga nauka* čiji su članovi recitali u crkvi molitvene obrasce (sžc: 39). Do 1925. godine, kada su službeno preuzeli cesaričku župu sv. Jelene, kapucini su u dva navrata bili njezini župnici od 1872. do 1875. te od 1920. do 1922. godine (sžc: 21, 37).

Kapucin o. Mihovil Hlača u Lukovu Šugarju i Cesarici

Rijetko je koji svećenik u 20. stoljeću svojim pastoralnim radom obilježio Podgorje kao kapucin o. Mihovil Hlača. U karlobaškom je samostanu živio i radio preko četrdeset godina. Lukovim Šugarjem pastoralno je upravljao od 1913. do 1922. te od 1938. do 1945. godine (sžlš: 63, 65),³² a Cesaricom u kontinuitetu od 1925. do 1946. godine (sžc: 41). Samostanska su ga subraća smatrala »pravim ocem i pravim pastirom stada svoga« koji je obilazio narod i dijelio sakramente »ne gledajući bilo kakve vremenske nepogode« (sžc: 42–43). Komunisti su ga na poticaj nekih Cesaričana zatvorili 1946. godine i nakon nekoliko mjeseci bez oporavka pustili. U kapucinskom samostanu Majke Božje Lurdske u Rijeci gdje je nastavio živjeti znao je reći da mu je zatvor zapravo bila »plaća cesaričkoga naroda za dugogodišnji rad« (sžc: 50).

Nije poznato što mu se točno stavljalno na teret. Očito je stradao zbog svoje cjeloživotne pravaške linije. Primjerice, kao pristaša Hrvatske pučke stranke razočarano je popratio rezultate prvih izbora u Kraljevini SHS riječima da je »glupi narod glasovao za komuniste i za Radićevu stranku«, a oni i jedni i drugi »nude republiku u kojoj je sve slobodno; možeš paliti, otimati, krasti, uništavati i nitko ti ne može ništa« (sžlš: 40). Premda nije simpatizirao ni radićevce ni komuniste, bio je mirotvorac i protivnik prolijevanja krvi na bilo kojoj strani. Kroz zaživ »od kuge, gladi i rata, oslobodi nas Gospodine!« i vapaj »Bože dragi, kad će to već jednom svršiti?!« molio je Boga da se zaustavi krvoproliće u Prvom svjetskom ratu (sžlš: 35–36). Čudio se što »u užasni rat i pravo klanje narod odlazi s oduševljenjem« (sžlš: 34), a »rat je strašni bič Božji jer ni prosene kaše nema« (sžlš: 36–37). U vrijeme Drugoga svjetskoga rata zapisao je da se život u župi unatoč bratoubilačkomu ratu razvija normalno, da se pastorizacija obavlja

³² Tijekom proljeća 1918. bio je u Rijeci, a u službi ga je mijenjao o. Ante Hvala (sžlš: 37).

sasvim redovito te da je narod zastrašen pričom kako će ih pohoditi četnici i partizani i da od svega toga nije bilo i nema ništa (sžc: 49). Da se kapucini nisu previše miješali u ratne neprilike, svjedoči o. Stjepan Lesjak 1943. godine kratkom bilješkom u cesaričkoj spomenici – *inter arma silere optimum est* (sžc: 49).

Kapucini su se bavili samo svojim pastoralnim radom i prosvjećivanjem naroda. Početkom 1918. godine o. Mihovil zabilježio je da se narod u Lukovu Šugarju unatoč velikoj gladi nikako ne odriče svoga poroka, a to je konzumacija kave koja se tijekom rata počela pržiti od svih mogućih žitarica (sžLŠ: 37). Nakon što je 1922. godine voljom crkvenih vlasti prepustio dijecezanskomu svećenstvu Lukovo Šugarje, tri godine kasnije preuzeo je od njih Cesaricu. No ubrzo se teško razbolio pa su ga braća iz samostana punu godinu dana mijenjala u Cesarici (sžc: 41). Čak ga je tri puta posjetio senjsko-modruški biskup Josip Marušić u bolesti (sžc: 41–42). Nakon što je ozdravio, pješice je iz svoga samostana redovito obilazio Cesaricu: »U zimsko doba prema prilikama vremena jednom, dvaput mjesečno, a u proljeće, ljeti i jeseni više puta na mjesec« (sžc: 41). Osobito je puno radio na poduci djece iz katekizma (sžc: 41), a veselio se velikomu broju vjernika koji su se ispovjedili i pričestili na Veliki četvrtak (sžc: 41).

Vrlo je zanimljiva njegova bilješka o izboru senjsko-modruškoga biskupa Ivana Starčevića. Biskupija je čak dvije godine bila bez biskupa jer je netko s vrha odbijalo Starčevića koji je bio najbolji kandidat (sžc: 43). Kada je konačno 1932. godine Starčević postao senjsko-modruškim biskupom, uoči njegova ustoličenja o. Mihovil osobno je razgovarao s preuzvišenim zagrebačkim nadbiskupom Antunom Bauerom koji mu je, »izvanredno raspoložen«, rekao sljedeće: »Gurao sam, gurao sam, dok ga nisam izgurao za biskupa!« (sžc: 44). Odmah po preuzimanju službe biskup Starčević »počeo je raditi, što no se kaže, punom parom« (sžc: 44). U kratkom je roku obnovio senjsko sjemenište (sžc: 44). U listopadu 1934. uslijedio je šok. Biskup je iznenada umro dok se spremao podgorskim župama u pohode (sžc: 44). Naslijedio ga je njegov osobni tajnik Viktor Burić koji će kasnije biti prvi riječko-senjski nadbiskup i metropolit.³³

Prije negoli je 1938. godine preuzeo i Lukovo Šugarje, o. Mihovil obnovio je cesaričku crkvu i župni stan.³⁴ Veselio se stvaranju Banovine Hrvatske kojoj je »svakako mnogo pridonio i naš narod sa krševitog Velebita, osobito na izborima

---

³³ sžc: 45; *Opći šematizam* 1975: 428.

³⁴ Radovi su započeli u proljeće 1936., a uoči biskupova pohoda iste godine napisao je sljedeće: »Siromašni smo, ali ipak radimo, koliko možemo, kad nam od nikud pomoći nije. Uzdaj se u se i u svoje kljuse« (sžc: 45).

godine 1935. i 1938. za vrijeme diktatorskih režima Bogoljuba Jevtića i Milana Stojadinovića« (sžc: 47–48). Godina 1941. bila mu je ponajprije u znaku proslave »1300. godišnjice pokrštenja Hrvata i veza s Apostolskom Stolicom« (sžc: 48). U spomen na taj jubilej postavio je blagoslovljenu sliku bl. Nikole Tavelića u crkvi »na zgodno mjesto da ga narod štuje te moli dragog Boga da mu što prije udieleu čast i naslov sveca« (sžc: 48). Nastanak NDH pozdravio je riječima »neka sve-mogući Bog čuva, brani te poživi hrvatski narod u boljem životu i blagostanju« (sžc: 48–49). Daljnje događaje nije htio komentirati.

Već spomenuta *inter arma silere optimum est* zapravo je kapucinski stav o ratu i proizašlim ideologijama. Ta je Lesjakova izjava gotovo dva desetljeća bila jedini zapis u cesaričkoj spomenici (sžc: 49).

Karlobaški kapucini nakon Drugoga svjetskoga rata u Podgorju

Cesarica se silno promijenila uspostavom komunističke Jugoslavije. Mještani su se »udaljili od Crkve i Boga« (sžc: 50). U Cesarici su nakon 1945. godine srušene gotovo sve kapelice. Kapelicu Majke Božje kraj ceste, koju je 1899. godine obnovio zaslužni župnik Spiridon Kranjčević, seoski su komunisti srušili i od nje načinili spomenik palim borcima (sžc: 51). Srušili su kapelicu sv. Dominika koju je u Plitkoj Dragi zavjetno podigao Dujas Bačić 1902. godine (sžc: 29–30, 51). Kapelica sv. Nikole postojala je samo u krovu i zidovima (sžc: 51), a u vrlo je lošem stanju bila i drevna velebitska kapelica sv. Roka na Radilovcu (sžc: 29, 51).

Karlobaški kapucini, posebno o. Stjepan Lesjak, rijetko su između 1944. i 1949. godine mogli uopće doći do Cesarice (sžc: 50). Bilo je »lopova koji su branili svaki dolazak« (sžc: 50). S druge strane, Lukovo Šugarje »ostalo je odano vjeri i svećeniku« (sžlš: 65). Ljeti, doduše, nije bilo puno vjernika jer su žene i djeca provodili vrijeme na stanovima po Velebitu, a muškarci na nadnicama izvan Podgorja (sžlš: 65). No zimi je broj vjernika u crkvi bio »sasvim zadovoljavaju-ći« (sžlš: 65). Zbog toga vlast nije puno marila za Lukovo Šugarje koje je gubilo stanovništvo iz godine u godinu.³⁵

³⁵ O tome piše župnik 1955. godine: »U velebitskim udolinama ili dolinama živio je zdrav i snažan narod, obitelji s brojnom djecom. Imali su mnogo koza i ovaca. Po svojim malim dolinama sadili su krumpir. Sjekli drva po Velebitu i kriomice vozili na otok Pag i u sjevernu Dalmaciju. I zadovoljno su živjeli (...). Danas je zabranjeno držanje koza jer one uništavaju šumu, zabranjeno je po volji sjeći drva jer je sva šuma i sve goleti nacionalizira-

Tek za karlobaškoga gvardijana i župnika o. Stanislava Pečovnika kapucini su uspijevali doći do cesaričke crkve (sžLš: 65). Početkom 1950-ih u Karlobagu i Podgorju djelovao je slovenski kapucin o. Emilijan Zavratnik kojega su sami redovnici smatrali »najagilnijim misionarom svoje zajednice« (sžc: 50). Nije se bojao zalaziti u župe i dolaziti u crkve pa ni onda kada su ga u Cesarici dočekivali kamenjem (sžc: 50). Krajem 1960-ih ponovno se o. Emilijan vratio u Karlobag i pastoralno djelovao u podgorskim župama (sžLš: 69).

Pedesete godine svojim su pastoralnim radom još obilježili o. Ambrozije Habek, o. Antonin Greč i o. Modesto Borak (sžLš: 50, 65). Sami priznaju da im je najteže bilo doći u Cesaricu gdje je »vjernički život ispod svakog prosjeka« (sžc: 50). Cesaričani su u vrijeme komunističke Jugoslavije uveli običaj dolaženja u crkvu samo za Božić, Uskrs i Sv. Jelenu (sžc: 51).³⁶ Župnik se 1956. godine žali kako se »jedva dogodi da se tko u Cesarici ispovjedi u crkvi« jer se Cesaričani »stide doći u svoju crkvu« (sžc: 51).³⁷ Rijetko su primali sakrament bolesničkoga pomazanja i najčešće su pokapali svoje mrtve bez prisustva svećenika (sžc: 58, 71, 77, 78, 82 itd.). Uoči krizme 1956. godine o. Ambrozije jada se da će sakramentu pristupiti samo troje djece neke udovice iz Vrbanske Dulibe. Usporedbe radi, 1908. godine iz cesaričke župe krizmalo se čak 150 župljana (sžc: 32). Još je dramatičnije bilo na krizmu i god sv. Jelene 1974. godine. Na misi koju je predvodio nadbiskup Josip Pavlišić bilo je oko 100 ljudi, među kojima dosta turista iz Njemačke. Od 20 kandidata iz Cesarice krizmi su pristupile samo dvije djevojke iz Dubrave (sžc: 73). Do same mise župnik nije znao hoće li doći jedna od krizmanica jer je imala problema u svojoj obitelji zbog dolazaka u crkvu (sžc: 73).

Cesarica je nakon Drugoga svjetskoga rata jednostavno bila na partijskoj liniji. Gotovo svake nedjelje do 1962. godine župni je dvor okupirao tzv. Narodni front Cesarice za svoje partijske sastanke (sžc: 51). U travnju 1971. voda iz župne cisterne sprovedena je u nekadašnju školsku zgradu koja je prenamijenjena u ljetovalište (sžc: 60). Zbog toga su prosvjedovali ne samo kapucini nego i mje-

---

no. Budući da se narod ni s time ni s državnim uređenjem nije suglasio, odselilo se skoro polovica pučanstva u strane zemlje ili u koja mjesta Jugoslavije. Kod kuće se većinom nalaze stari, vrlo malo mladeži i djece« (sžLš: 64–65).

³⁶ Primjerice, na uskršnjoj misi 1971. bilo je preko 70 vjernika na misi (sžc: 59), a na Sv. Jelenu iste godine čak 130 (sžc: 60). Na nedjeljnim pak misama nerijetko je bio samo devedesetogodišnji zvonar Rafo Milinović sa suprugom Anom (sžc: 61).

³⁷ Župnik 1959. piše sljedeće: »Još nisam vidio da se kod sprovoda narod ponaša tako kao u Cesarici: bez ikakve pobožnosti, pietetas, bez ikakvih vjerskih osjećaja« (sžc: 52).

štani predvođeni Stipom Milinovićem (szc: 63). Mnogi lokalni komunisti, piše župnik 1956. godine, »prije 1945. lizali su oltare« (szc: 51). Crkvi su ostali odani, piše isti, Vrbani iz Pajakuše, Skompovca i Vrbanske Dulibe, zatim Trolokava i polovica Čaćića (szc: 51). S druge strane, Lukovo Šugarje nije se opiralo Crkvi niti je kapucinima itko stvarao probleme. Dapače, uvijek su kapucine »primali lijepo i u duhu vjere« (szlš: 73). Tek bi tu i tamo došao iz škole kakav pritisak kao primjerice u lipnju 1956. za vrijeme krizme. Tada je šesnaestero djece krizmano u dva navrata tijekom dana zbog škole. Djeca iz jutarnje smjene namjerno su zadržana duže u školi i »u velikom su strahu sama došla zaobilaznim putem u crkvu« (szlš: 62). Lukovo Šugarje se »držalo u vjeri i naciji kao nigdje u Podgorju« (szlš: 70). To se primjerice vidjelo na Lučinje 1970. godine kada je u crkvi bila krizma i jedno krštenje »kao znak da Lukovo Šugarje ne izumire«. ³⁸ Unatoč lošem vremenu crkva je dupkom bila ispunjena mahom mlađarije koja je »nakon mise dala oduška svom veselju i hrvatstvu« (szlš: 70). Dvije godine kasnije, na blagdan Sv. Luke, »mladež je zaigrala kolo uz hrvatske narodne pjesme kod župske šterne« (szlš: 80). Mladi iz Lukova Šugarja svjedočili su svoju vjeru drugima tako što su redovito išli pješice u Karlobag na mise polnočke (szlš: 72). Stoga ne čudi da je župna svetkovina redovito bila pod prismotrom milicije (usp. szlš: 101).

Od 1954. godine crkva sv. Luke u Lukovu Šugarju bila je posve u ruševnom stanju. Orkanska je bura digla veći dio krova pa je siromaštvo nagnalo gvardijana i župnika o. Ambrozija Habeka da krovnu konstrukciju župnoga stana skinu i stavi na crkveni krov (szlš: 62). No krovište će ostati neriješeno sve do temeljite obnove crkve 1976. godine (szlš: 97–98). ³⁹ Početkom 1960-ih obnovljena je crkva u Cesarici. Najprije je popravljen krov (szc: 51). Crkva je do 1961. bila bez prozora pa »vrapci neprestano dolijeću u crkvu« (szc: 51). Zbog toga je propala slika sv. Jelene jer su unutrašnji zidovi bili mokri za vjetrovitih kišnih dana (szc: 52). Tijekom 1962. godine »za silu novaca« popravljena su crkvena vrata razbijena u vrijeme Drugoga svjetskoga rata (szc: 52). Također je popravljeno

³⁸ Šafarić 1970: 7–8.

³⁹ Crkva je do obnove više puta sanirana. Primjerice 1961. godine, uz pomoć Šimuna Rudelića, Ivica Pavičića i Ante Došena obnovljen je strop u prezbiteriju crkve (szlš: 66). Početkom 1970-ih oko obnove crkve silno se angažirao o. Zlatko Šafarić (szlš: 68). Međutim, obnova je krenula tek 1976. godine nakon što je nadbiskupija stala iza projekta (szlš: 97). Nemale novčane priloge dali su župljani i Lukovljani iz inozemstva u više prigoda (szlš: 98–99, 102–105). Većinu pak radova na crkvi obavio je majstor Pajo Milković sa sinom Nikolom podrijetlom iz Lukova Šugarja s prebivalištem u Zadru (szlš: 99).

veliko crkveno zvono (sžc: 53). Budući da se slika sv. Jelene nije mogla obnoviti, o. Ambrozije je od o. Kamila Požara, kapucina iz Vipavskoga Križa u Sloveniji, naručio novu koja je blagoslovljena na Svetu obitelj 1964. godine (sžc: 54). Istodobno je nabavljen novi barjak sv. Jelene.

S obnovom crkve tadašnji dušobrižnici o. Ambrozije Habek i o. Antonin Greč pokušali su uspostaviti vjeronauk u Cesarici. Najviše im je problema zadavala cesarička učiteljica koja je zbog vjeronauka prijetila i djeci i roditeljima (sžc: 53). Povremeno održavanje vjeronauka doskora je zamijenilo potpuno zamiranje nakon što su 1963. godine zatvorene sve podgorske škole između Barić Drage i Cesarice, a djeca usmjerena na autobus i školu u Karlobagu pa su iz svojih mjesta izbivala cijeli dan (sžlš: 68). Zanimljivo je da su mnoga nekrštena djeca rado s drugom djecom iz Cesarice dolazila na vjeronauk i da su kapucini imali zbog toga problema s roditeljima bliskima vlasti (sžc: 57). Početkom 1970-ih vjeronauk i dolaska đaka u crkvu po Podgorju pokušavao je oživjeti o. Zlatko Šafarić nakon što je nabavio automobil i vrlo brzo dolazio do svih vjernika između Barić Drage i Prizne (sžc: 61–62; sžlš: 69). No 1972. djeci se zaprijetilo iz karlobaške škole da ne smiju imati nikakve kontakte s kapucinima (sžc: 66), a djeci putnicima izričito je tada zabranjeno da prije i nakon škole odlaze u karlobašku crkvu (sžlš: 70). Djeca iz Lukova Šugarja i Barić Drage imala su vjeronauk čak i na mjesnom groblju (sžlš: 70). Pritisak iz škole osjećao se naredne dvije-tri godine, a vidio se u izostanku đaka s misa ne samo u Cesarici već i u Lukovu Šugarju. Stoga o. Ilija Borak zabrinuto bilježi da je »narod u Lukovu Šugarju osobito ponosan na svoju hrvatsku nacionalnost koja će zbog nedolaska djece u crkvu zasigurno opadati jer se drvo savija dok je mlado« (sžlš: 91).

Kapucini nisu bili zadovoljni plodovima svoga rada, osobito u Cesarici. Unatoč velikomu trudu o. Modesta Borka, o. Zlatka Šafarića, o. Ilije Borka, o. Anđelka Kosa, o. Ambrozija Habeka, koji su pastoralno djelovali 1970-ih, župa je u svakom pogledu bila »velika žrtva za samostan« (sžc: 57). Malo je Cesaričana dolazilo u crkvu. Ljeti je katkada više turista bilo na misi negoli samih mještana (sžc: 70, 81). U ljeto 1969. preko katoličke organizacije Bauorden stigla je grupa mladih iz Nizozemske i Belgije. Dobrovoljno su radili na obnovi uništenoga župnoga stana u Cesarici (sžc: 55).⁴⁰ Sav dotrajali materijal skinuli su s kuće i oko

---

⁴⁰ Župna kuća u Lukovu Šugarju bila je u dobru stanju. U njoj je od 1966. s dozvolom nadbiskupije živio Frano Došen iz Jukine Drage (sžlš: 67).

svih su zidova salili betonski vijenac (sžc: 55). Župni je trošak bila samo hrana koja se pripremala na plinskom kuhu postavljenju na oltaru Gospe Lurdske (sžc: 56). Mladići su spavali u crkvi, a djevojke kod dobrih obitelji u selu. Uz mlade bio je svećenik iz Belgije koji je svaki dan služio svetu misu u crkvi sv. Jelene (sžc: 56). Svakodnevna misa i angažman mladih dojmio se mnogih u Cesarici pa su kapucini čak pomislili da je stiglo vrijeme vjerničkoga oporavka u Cesarici.⁴¹ No nakon odlaska stranaca promijenilo se nije ništa. Brojke prisutnih na misama najčešće su se vrtjele oko deset. Starost s jedne i politika s druge strane činili su svoje. Često se događalo da nitko na misi ne bi pristupio svetoj pričesti (sžc: 72). Na god svete Jelene Križarice 1975. godine od sto dvadesetero prisutnih pričestilo ih se samo dvoje (sžc: 77). Tijekom 1976., kada je Crkva u Hrvata svečano obilježavala 1000. obljetnicu svetišta Gospe od Otoka u Solinu gotovo nitko od malobrojnih vjernika iz Cesarice nije pristupao svetoj pričesti za mise (sžc: 79). Praktičnih je vjernika bilo na prste. Bilo je slučajeva da se nitko nije pojavio na nedjeljnoj misi bez obzira na trokratno zvonjenje (sžc: 83). Najustrajnija u vjeri bila je obitelj zvonara Rafe Milinovića, devedesetogodišnjega starca koji ni u bolesti nije propuštao svete mise. Taj je predani vjernik poticao i same kapucine (sžc: 68). Preminuo je okrijepljen svetim sakramentima 17. lipnja 1975. godine (sžc: 77). Zbog duhovnoga nazatka Cesarice o. Anđelko Kos, kapelan karlobaškoga samostana koji je požrtvovno pomagao u pastorizaciji Podgorja,⁴² s oltara je u svibnju 1974. rekao da je silno žalostan zbog propasti vjerničkoga života Cesarice (sžc: 72). Često na misama nije bilo ni jedne muške osobe (sžc: 74), a godišnja je statistika 1974. godine popraćena bilješkom: »Žalosni nad sudbinom i propašću vjerničkoga života u Cesarici« (sžc: 75). Zbog toga se među kapucine uvukla sasvim logična dvojba »isplati li se polaziti često u Cesaricu« (sžc: 75). Tadašnji gvardijan i župnik o. Ilija Borak tješio je subraču riječima da »moraju čiste savjesti i u pastoralnoj razboritosti ustrajati dalje« (sžc: 75). Kapucini su nastavili opsluživati Cesaricu tješeći se da »barem nijema priroda svojim bivovanjem slavi Boga kad već ljudi, razumni Božji stvorovi, neće« (sžc: 76).

⁴¹ Zanimljivo je da su članovi iste udruge, ovaj put iz Njemačke, došli 1977. godine u Lukovo Šugarje kako bi pomagali u obnovi crkve. Boravili su u župnoj kući, uopće se nisu iskazali u poslu i ponašali su se prilično raspušteno (sžlš: 100).

⁴² Kapelan o. Anđelko Kos iznenada je umro 14. srpnja 1976. za godišnjega dopusta u Čakovcu (sžc: 79).

Drukčije se držalo Lukovo Šugarje premda je i tamo nakon sloma Hrvatskoga proljeća⁴³ primijećeno odsustvo vjerničkoga života, pogotovo u nepristupanju svetim sakramentima (sžlš: 79, 88–89). Osobito je bila zabrinjavajuća 1974. godina kada su s misa posve izostala školska djeca, a tijekom cijele godine podijeljeno samo 79 posvećenih hostija (sžlš: 90). No dolasci u crkvu s obzirom na broj i starost stanovništva u Lukovu Šugarju uvijek su bili na primjerenj razini. Župljani osobito štiju apostolske svece Petra i Pavla, Luku i Stjepana prvomučenika i na njihove je svetkovine crkva uvijek dupkom ispunjena vjernicima (sžlš: 84). Stoga je župnik o. Ilija Borak na Stjepandan 1974. iskoristio priliku najavivši da će naredna godina biti u znaku euharistije: »nema smisla vjerski život gdje nema duhovnog napretka« (sžlš: 90).⁴⁴ Oporavak je i u duhovnom i u materijalnom smislu zamijećen nakon 1975. kada se krenulo s temeljitom obnovom župne crkve sv. Luke (sžlš: 97). Do ljeta 1977. kapucini su uz svesrdnu podršku nadbiskupa Pavlišića, jablaničkoga župnika i dekana Drage Babića, brojnih mještana i Podgoraca razasutih diljem svijeta obnovili crkvu sv. Luke (sžlš: 102–106). Dana 19. kolovoza 1977. u pratnji nadbiskupa Josipa Pavlišića i tajnika Nikole Uravića došao ju je vidjeti mons. Cecchini koji je bio izaslanik Svete Stolice pri vladi u Beogradu (sžlš: 101).

Zamijećenj je obnovi Lukova Šugarja možda prethodio izvjesni otpor mještana prema vlasti. Naime, od jeseni 1974. godine cijeli je kraj bio pod velikim pritiskom. Nakon Lučinja 1974. godine milicija je slomila otpor, kako je izvijesteno u medijima, »proustaških elemenata na Velebitu« (sžlš: 91). Oko Svih svetih crkva u Lukovu Šugarju dupkom je bila ispunjena vjernicima. Nakon mise uslijedilo je odrješenje za mrtve na groblju uz nedoživljeni plač i naricanje (sžlš: 90). U milicijskoj akciji na Velebitu i kasnijoj torturi u gospićkom zatvoru ubijena su dvojica tobožnjih ustaša. Jedan od njih bio je Jure Prpić iz Ledenika koji se pod sumnjivim okolnostima objesio u gospićkom zatvoru (sžlš: 91). Sprovodni je obred u Ledeniku predvodio o. Anđelko uz prismotru milicije i uz velik strah najbližih ubijenoga (sžlš: 91). Pet godina kasnije pod sumnjivim je okolnostima umro u Gospiću i Ivan Došen (sžlš: 103).

---

43 O Hrvatskom proljeću o. Zlatko Šafarić kao svjedok vremena zapisao je u cesaričkoj spomenici sljedeće: »Kroz prosinac 1971. u političkom pogledu neke 'gužve' u Zagrebu radi 'štrajka' studenata koncem XI. mjeseca, a u XII. mnoge 'ostavke' previše 'nacionalističko orientiranih rukovodilaca' Hrvatske, ionako partijaca« (sžc: 61).

44 Ni 1975. nije bila od prevelikoga pomaka jer je tijekom cijele godine podijeljeno samo 76 pričesti (sžlš: 96).

Zaključak

Već tri stoljeća u apostolatu karlobaških kapucina nepisano se na prvom mjestu nalazi Podgorje i njegov narod. Preko dva stoljeća obilazili su velebitske i podgorske zaseoke kao pučki misionari dijeleći namjernicima svete sakramente te nesebično pomažući u župnom pastoralu podgorskim župnicima. Premda su često bili jedini civilizacijski glas u pasivnom kraju, nikada svoju karizmu nisu nametali domaćinima. Tako su mijenjajući katkada popove glagoljaše po podgorskim župama poštivali njihovu liturgijsku posebnost, premda su svi kapucini dolazili iz neglagoljaških sredina. Trag njihove prilagodljivosti uočljiv je u glagoljskim misalima iz samostanske knjižnice u Karlobagu.

Tijekom prve polovice 20. stoljeća zbog pomanjkanja dijecezanskoga svećenstva karlobaški su kapucini preuzeli Lukovo Šugarje i Cesaricu u Podgorju. Premda su s franjevačkim pečatom djelovali u svijetu, nisu se i dalje micali od svoga samostana. Od 1938. godine podgorske župe opslužuju tako što je poglavar karlobaškoga samostana ujedno župni upravitelj dodijeljenih župa (sZLš: 65). Takav pak pristup iziskuje velik napor i žrtvu. U Lukovu Šugarju i Cesarici nikada nisu gledali ekonomske računicе niti su imali materijalne koristi. Misnom se milostinjom nije uspijevala pokriti ni jednosmjerna autobusna karta za Karlobag (sZLš: 90–91; sZc: 74). Nakon Drugoga svjetskoga rata posebno im je bilo teško u Cesarici gdje im je zbog vjere i nacije onemogućavan svaki rad. Nisu očajavali. Podgorje je bilo i ostalo njihov misijski kraj. Penjući se 1968. godine prema Javorovcu, o. Modesto Borak došao je do Marasovih kuća. Tada ga je s vrata upitao domaćin: »Jeste li donijeli Isusa?« (sZLš: 68). Shvativši da čovjek traži posvećenu hostiju, ostao je zatečen i posramljen upitom. Nikada više ni on ni njegova subraća nisu bez Svetotajstva obilazili vjernike od Lukova Šugarja do Cesarice i od Prizne do Baških Oštarija (sZLš: 69).

Kao *hommage* kapucinima i njihovim prethodnicima u Podgorju rad ćemo završiti riječima cesaričkoga župnika Spiridona Kranjčevića iz 1897. godine: »Premili Nasljedniče! Neka Te ne zastraši ni ne ozlovolji, što budeš morao služiti u ovom mjestu. Tješi se onim koji Te ovamo poslao i uzdaj se u njegovu svetu milost, a uza to neka Te tješi strpljivost i pregaranje Tvojih predšastnika, koji isto ono prije podnosiše, što je Tebi sada u dio palo!« (sZc: 4).

Bibliografija

Izvori

- HDA [Hrvatski državni arhiv]. HDA. *Spomenica župe Cesarica 1896.–1978., Spomenica sv. Luke, Lukovo Šugarje, 1905.–1998., Spomenica župe Karlobag, 1772.–1916., Župa Karlobag, Popis Okružnica sv. Karla, 1805.–1856., Misne zaklade župe Karlobag*. DD-1117 (mikrofilm)
- DZZS [Državni zavod za statistiku]. *Naselja i stanovništvo RH 1857. – 2001. Baze podataka. Ličko-senjska županija: broj stanovnika po naseljima*. <http://www.dzs.hr/> [22. ix. 2013.].
- Kostrenčić, M. 1970. *Naselja i stanovništvo Socijalističke Republike Hrvatske 1857 – 1971*. [Djela JAZU 54]. Zagreb: Republički zavod za statistiku
- Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji. Cerkev v Jugoslaviji*. 1974. 1975. K. Draganović (ur.). Zagreb: Biskupska konferencija Jugoslavije
- Šafarić, Z. 1970. U Lukovu Šugarju. *Bakarska zvona* 7/3: 7–8.

Literatura

- Bašnec, N. 1999. Dolazak kapucina i njihova misijska djelatnost u Lici i Krbavi nakon oslobođenja od Turaka 1689. *Riječki teološki časopis* 7/2: 251–294.
- Belaj, V. 2004. Tradicijsko planinsko stočarstvo na Velebitu i bunjevačka etnogeneza. *Studia ethnologica Croatica* 16: 5–31.
- Bogović, M. 2013. Uvod. Gospičko-senjska biskupija. *Gospičko-senjska biskupija. Shematizam (ustanove, župe, osobe)*. Gospić: Gospičko-senjska biskupija, 3–8.
- Černelić, M. 2003. Istraživanje tradicijske baštine, identiteta i etnogeneze primorskih Bunjevaca. *Senjski zbornik* 30: 407–424.
- Černelić, M. – Rajković Iveta, M. 2010. Ogled o primorskim Bunjevcima: povijesna perspektiva i identifikacijski procesi. *Studia ethnologica Croatica* 22: 283–316.
- Kemiveš, M. 1996. Štovanje sv. Antuna Padovanskoga u Provinciji »sv. Leopolda Mandića« franjevca kapucina. *Kačić* 27–28 (1995–1996): 269–275.
- Kozličić, M. – Faričić, J. – Uglešić, S. 2012. Geografska osnova navigacije Velebitskim kanalom prema *Senjskom peljaru* iz 1639. godine. *Geoadria* 17/1: 45–71.
- Mariano d'Alatri. 2010. *Kapucini – Povijest jedne franjevačke obitelji*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost
- Mucko, B. 2009. *Podaj majko* – semiotička analiza podgorskog identiteta. *Senjski zbornik* 36: 275–300.
- Sršen, S. (ur. i pril.) 2011. *Kapucinski samostani u Osijeku, Beogradu, Zemunu i Novoj Palanki u prvoj polovici 18. stoljeća*. Zagreb – Osijek: Provincijalat Hrvatske kapucinske provincije svetog Leopolda Bogdana Mandića, Centar »Leopold Mandić« u Osijeku – Državni arhiv u Osijeku.
- Tenšek, Z. T. 2001. Kapucini, katolički red u svijetu i kod nas. *Radovi Zavoda za znanstveni rad HAZU* 12–13: 105–114.
- Vukušić, D. 1995. Neka sjećanja na narodne običaje u Podgorju. *Senjski zbornik* 22: 379–406.
- Žic, I. 2010. Kapucini i crkva Gospe Lurdske. *Sušačka revija* 69: 33–39.

Capuchin mark in Podgorje

Three centuries ago Capuchins came to Karlobag in order to act as missionaries among the people of Velebit region. More than two centuries they haunted small villages of Velebit and Podgorje as folk missionaries. They've shared holy sacraments to passers and were helping vicars of Podgorje in need. Often they were the only voice of civilization in those passive areas. However, they were not pushy. They have always known how to adjust to the little people. Thus, although almost no one Capuchin came from glagolitic background, when they were replacing the glagolitic priests, they respected their liturgical uniqueness. Track of Capuchin adaptability is evident in Glagolitic missals from monastery in Karlobag. During the first half of the 20th century, due to the lack of diocesan clergy, Capuchins of Karlobag took Lukovo Šugarje and Cesarica. It is interesting that these foothill parishes were served from their monastery in Karlobag. So they were constantly – by Franciscan way – *in via* (on the road). Since 1938th the chief of Karlobag monastery is also the parish administrator of the mentioned parishes. Such an approach however requires great effort and sacrifice. Usually they traveled by foot, rarely by car. They never looked for economic or material benefits from these two parishes – serving a Mass they couldn't even get enough money for one-way bus ticket to Karlobag. At the time of communist Yugoslavia they had tough moments in particular in Cesarica where they were persecuted. However, Capuchins have never despaired, not even in years when there were few practical believers, because they've always perceived Velebit and Podgorje as their missionary domain.

Ključne riječi: Lukovo Šugarje, Cesarica, Karlobag, Podgorje, Gospićko-senjska biskupija, popovi glagoljaši, kapucini.

Keywords: Lukovo Šugarje, Cesarica, Karlobag, Podgorje, Diocese of the Gospić – Senj, glagolitic priests, kapucins.

doc. dr. sc. IVAN BOTICA
Staroslavenski institut u Zagrebu

Franjevci kapucini u Karlobagu

*Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa
o 300. obljetnici djelovanja franjevac kapucina u Lici i Krbavi
(1713. – 2013.)*

Capuchin Friars in Karlobag

*Conference Proceedings
of the International Scientific Conference
on the Occasion of the 300th Anniversary
of Activity of Capuchin Friars in Lika and Krbava
(1713–2013)*

PRIREDIO / EDITED BY
Anto Barišić

Zagreb – Karlobag
2014.

ANALECTA CROATICA CHRISTIANA

SVEZAK 45

FRANJEVCI KAPUCINI U KARLOBAGU

Međunarodni znanstveni skup
300. obljetnica djelovanja franjevac kapucina u Lici i Krbavi (1713. – 2013.)
Karlobag, 12. listopada 2013.

International Scientific Conference
300th Anniversary of Activity of Capuchin Friars in Lika and Krbava (1713–2013)
Karlobag, October 12, 2013.

Organizator / Organiser
Hrvatska kapucinska provincija sv. Leopolda Bogdana Mandića

Suorganizatori / Coorganisers
Kapucinski samostan sv. Josipa u Karlobagu ◆ Gospićko-senjska biskupija ◆ Općina Karlobag
◆ Ličko-senjska županija

Organizacijski odbor / Organisational Committee
Ante Logara, OFMCap. (Zagreb) ◆ Josip Grivić, OFMCap. (Karlobag)
◆ dr. sc. Anto Barišić, OFMCap. (Zagreb)

Nakladnici / Publishers
Hrvatska kapucinska provincija sv. Leopolda Bogdana Mandića ◆ Kršćanska sadašnjost d.o.o.
◆ Kapucinski samostan sv. Josipa u Karlobagu ◆ Općina Karlobag

Za nakladnike / For the Publishers
Ante Logara, OFMCap. ◆ mr. sc. Stjepan Brebrić ◆ Josip Grivić, OFMCap. ◆ Ivan Tomljenović

Urednik i priređivač / Editor in Chief
dr. sc. Anto Barišić, OFMCap.

Recenzenti / Reviewers
dr. sc. Alexander Horowski, OFMCap. (Rim) ◆ prof. dr. sc. Slavko Slišković, OP (Zagreb)

Lektura i korektura / Language Supervision and Proofreading
dr. sc. Tomislava Bošnjak Botica

Korektura / Proofreading
Anđa Jakovljević, prof.

Prijevod / Translation
dr. sc. Nenad Polgar

Grafičko oblikovanje i prijelom / Graphic design and layout
Tomislav Alajbeg

Kazalo / Index
dr. sc. Anto Barišić, OFMCap.

Tisak: Denona d.o.o., Zagreb
Naklada: 500
ISBN 978-953-11-0861-4

Tiskano u prosincu 2014.
CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 891072.